

Вольга Дзесюкевіч

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт
Мінск*

Канцэптуалізацыя дома маладымі беларусамі

Канцэптуалізацыя дома, яе вобразнае і каштоўнаснае вымярэнні, з'яўляецца прадметам пастаяннага вывучэння лінгвістычнай антрапалогіі. Змены ў канцэптуалізацыі, адзначаныя за апошнія дзесяцігоддзі, маюць хутчэй негатыўны характар, даследчыкі звяртаюць увагу на тэндэнцыю да адмаўлення каштоўнасці дома, а таксама на няяснасць культурных кантэкстаў, у якіх яна фарміруецца і фармулюецца¹. З мэтай высветліць, наколькі гэта тэндэнцыя характэрна для мыслення маладых беларусаў, было праведзена анкетнае даследаванне. Вынікі яго выкладаюцца ў першай частцы артыкула. Другая – прысвечана эксплікацыі канцэпта *дом* у карціне свету Андрэя Горвата, аўтара кнігі «Радзіва “Прудок”».

I

Падчас анкетавання рэспандэнтам (100 студэнтам беларускіх ВНУ і спецыялістам да 26 гадоў, якія працуюць у галіне журналістыкі, PR, маркетынгу, праграмавання, дызайну), было прапанавана адказаць на некалькі пытанняў, якія маюць на мэце эксплікаваць план зместу моўнага знака *дом*. Для вылучэння і апісання канатацыі рэспандэнтам

¹ J. Mikułowski Pomorski, *Dom w perspektywie wielokulturowej. Uwarunkowania nowoczesnej percepcji*, [online], <http://www.kfp.uj.edu.pl/konferencje/wp-content/uploads/2009/05/prof-dr-hab-jerzy-mikulowski-pomorski.pdf> [доступ: 15.07.2017].

прапаноўвалася вызначыць значэнні дэрыватаў *хатні/домашний* і *бяздомны*, а таксама даць тлумачэнні некалькіх фразеалагізмаў з кампанентам *дом*. Заклучны блок пытанняў быў прысвечаны высвятленню стэрэатыпных уяўленняў аб традыцыйным і сучасным доме, а таксама эксплікацыі прататыпа, г.зн. уяўлення аб ідэальным з пункту гледжання рэспандэнтаў доме. У складанні анкеты мы абапіраліся на вопыт эксплікацыі канатацыі моўнага знака і апісання моўнага стэрэатыпу дома².

Аналіз рэакцый рэспандэнтаў дазволіў выявіць наступныя значэнні слова:

- 1) 'пабудова': *зданіе, строеніе, хата, изба, халуна, хижина, коттедж, помещеніе, домишко, замок;*
- 2) 'жыллё, памяшканне, якое можа быць уласнасцю': *жилище, квартіра (однушка, двушка, флэт), моя комната, жилье, жилплощадь, обиталище, обитель, поместье, недвижимость, собственность;*
- 3) 'сям'я, родныя людзі' (*семья, родители, родня, семейный очаг, компания самых близких*);
- 4) 'радзіма' (дадзенае значэнне рэлевантна для 10% рэспандэнтаў): *родина, родная страна, место/город, где родился и вырос, родовое гнездо, родной уголок, Земля.*

На асноўныя значэнні моўнага знака накладваюцца наступныя істотныя для канцэптуалізацыі канатацыі: дом – месца

- 'бяспечнае, закрытае з усіх/некастрычаных бакоў': *крепость, крыша над головой, убежище, кров, укрытие, берлога, логово, пещера, место, где можно спрятаться и побыть одному, место, где прячешься от холода и врагов, место, где скрываешься от внешнего мира.* Тыя ж канатацыі былі вылучаны ў тлумачэннях і сінонімах дэрывата *хатні/домашний*: *защищенный, безопасный, закрытый, надежный, закрытый от посторонних;*
- 'маленькае, вузкае': *гнездышко, местечко, родной уголок, домишко, халуна, хижина* (у апошніх дадзеная канатацыя з'яўляецца дадатковай да 'бедны'), *нора, ящик, скорлупа, угол.* Рэакцыі *уют, уютный*, прыгаданыя адпаведна 28 і 30 разоў, таксама імплікуюць такую канатацыю на ўзроўні этымалогіі: паводле меркавання Ю.С. Сцяпанавы, *ут-* мае значэнне 'шчыліна'³;

² *Retoryka codzienności. Zwyczaje językowe współczesnych Polaków*, red. M. Marcjanik, Warszawa 2006.

³ Ю. Степанов, *Константы: Словарь русской культуры*, Москва 2004, с. 827.

- ‘якое сагравае, дае цяпло, энергію’: *место, где тепло, очаг, генератор, энергетический ресурс;*
- ‘спакойнае’: *место, где царит покой, безмятежность, спокойствие, комфорт, рай/райский уголок, место отдыха, тихое место;*
- ‘звязанае з пачуццём роднасці’: *забота, любовь, привязанность, счастье, место, где чувствуешь себя своим;* пар. таксама наступныя сінонімы слова *хатні/домашний*, прапанаваныя рэспандэнтамі: *родной, семейный, родительский, близкий, любимый, милый*, – сема атрымала экспліцытнае выражэнне ў разгорнутым тлумачэнні: *Если не чувствуешь себя в безопасности или чувствуешь себя одиноко, то это не похоже на дом;*
- ‘сваё, якое належыць табе’: *своя комната, уголок, хатні/домашний – свой, частный, собственный*, а таксама ‘асабістае, прыватнае’: *личное пространство, искреннее, свободное, место, где человек чувствует себя на своем месте.*

У сувязі з аналізаваным знакам актуалізуюцца фрэімы адпачынку (*там время останавливается*) і вольнага часу (разам з тым рэспандэнты адзначаюць, што дом становіцца месцам, у якім працуюць), фармулююцца мадэлі паводзінаў (*Дом – место, где человек должен быть самим собой, где можно отдохнуть и снять маску*), выказваецца ідэя выключнай важнасці дома для чалавека (*то самое место на земле, где человеку хорошо*).

Для больш дакладнага вызначэння ацэначнага складніка рэспандэнтам было прапанавана адказаць на пытанне «Кто такой бездомный?»; рэакцыі ў большасці выпадкаў (у 40% апытаных), аднак, былі пазбаўлены ацэнкі: *человек, который не имеет жилья, без постоянного места жительства*. Частка рэспандэнтаў атаясамлівалі дом і сям’ю (*тот, у кого нет семьи, ці тот, у кого нет ни дома, ни семьи, тот, у кого нет места, где его любят и ждут*). 18% прапанавалі ацэначныя тлумачэнні: *одиноким человеком, никому не нужный, неблагополучный, беспризорный, несчастный человек, у которого нет защиты, поддержки близких, потерявший себя, веру в жизнь, человек, которого бросили, человек, отвергнутый родными, изгнанный из дома, живет и действует без смысла, ленивый и слабый*; разам з тым, на думку двух рэспандэнтаў, гэта таксама можа быць чалавек, які не мае патрэбы ў доме, не імкнецца яго знайсці. Заўважым, што сімвалічнае значэнне дома як сямейнага ачага пераважае над матэрыяльным значэннем дома як будынка, прызначанага для жыцця.

Вывучэнню разумення дома як з’явы сацыяльнай спрыялі тлумачэнні фразеалагізмаў *жыць сваім домам, наш абычай дом, отбіцца ад дома*.

Жыць сваім домам атрымала ў рэспандэнтаў наступныя тлумачэнні: *жыць сваёй сям’ёй, частной жызню, рады блізкіх, сваім хо-з’яйствам*; трэба заўважыць, што такая «адасобленасць» можа набыцца як пазітыўную ацэнку: *посвятить себя дому, быть привязанным к семье, безумно любить свой дом, любить свою семью, жить интересами семьи, не лезть в дела других, жить благополучно и уверенно, самостоятельно, независимо* (такое тлумачэнне актуальна для 17% рэспандэнтаў), так і негатыўную (14%): *доверять только близким, не интересоваться внешними событиями, обособиться, заботиться только об интересах семьи, не видеть ничего за пределами дома, жить в своем мирке, отгородиться ото всех, замкнуться, отделиться*.

Фразема *отбіцца ад дома/адбіцца ад дома* выявіла разнастайнасць у разуменні моўнага знака *дом* у дачыненні як да семантыкі, так і да прагматыкі: *покинуть дом, уйти, уехать, не возвращаться, редко навещать семью, забыть семью* – такія тлумачэнні ўскладняюцца меркаваннямі наконт матываў адасаблення чалавека ад сям’і: *потеряют интерес к домашним обязанностям, не принять условий семьи и отдалиться от родных, не интересоваться их жизнью* – і наступстваў: *стать одиночкой, лишиться защиты, поддержки*. Тлумачэнні гэтай фразеалагічнай адзінкі ўключаюць уяўленні пра матывы паводзінаў асобы і ўскладняюцца яе адмоўнай ацэнкай: *игнорировать семейные ценности, отвернуться от родных, забыть о своих корнях, нарушить семейные законы, отречься от родных, предать семью, вызвать неудовольствие семьи своим поведением, поссориться с родителями, оборвать связи с родственниками, потерять себя, потерять смысл существования, не знать своего места в жизни, взбунтоваться и уехать, уйдя из семьи, изменить свою жизнь в худшую сторону, стать бездомным, забыть Родину*, што ўказвае на каштоўнасць дома і чалавека як яго часткі. Разам з тым, адзначым наяўнасць пазітыўна маркіраваных асэнсаванняў, у якіх адзеленасць чалавека атаясамліваецца з незалежнасцю, самастойнасцю: *создать свою семью, стать самостоятельным, независимым, пойти своим путем, решиться оказаться один на один с миром*.

Пад агульным домам рэспандэнты разумеюць Зямлю (10%), Беларусь (3%), свой горад (2%), універсітэт, інтэрнат, дом бацькоў, сям’ю.

Большасць (больш за 70%) не маюць дакладнага ўяўлення пра агульны дом, тлумачаць яго як *общее помещение, общую жилплощадь, совместное жильё*.

Даследаванню дынамікі стэрэатыпаў і высвятленню прататыпаў быў прысвечаны апошні блок пытанняў анкеты. Традыцыйным домам рэспандэнты назвалі той, у якім *чтут традиции, соблюдают праздники, помнят историю своей семьи, почитают старших, в ладу и согласии живет полная семья* (у склад сям’і рэспандэнты ўключаюць бацькоў і дзяцей, некаторыя – хатніх жывёл), *где четко распределены все роли и каждый прилежно выполняет свою, мужчина и женщина связаны законным браком*, галавой дома з’яўляецца *мужчина* (падкарэсліваюць 5% апытаных), у ім *ёсць Бог* (указвае адзін з рэспандэнтаў), такім чынам, у апісаннях традыцыйнага дома актуалізуецца ў асноўным значэнне ‘сям’я’, значэнне ‘жыллё’ аказалася рэлевантным толькі для сямі рэспандэнтаў, пяць з якіх указваюць на атрыбут дома – печ ці яе варыянты – *нечто символизирующее очаг, например, камин*, што таксама сімвалічна звязана з сям’ёй.

Ва ўяўленнях пра тыповы дом актуалізуецца вобраз тэхналагічна ўдасканаленага памяшкання (*использованы умные технологии, установлены все коммуникации, с ремонтом, улучшенной планировки, с полами с подогревом, совмещена кухня со столовой, много современной техники, есть компьютер и телевизор, все удобства, Интернет, multifunctional, просторен, интерьер выполнен в духе минимализма, все в интерьере индивидуально и эксклюзивно*). Стэрэатып сучаснага дома як сям’і характарызуецца хутчэй негатыўна: *достигнута равноправие альбо идет борьба за равноправие, все работают, заняты и мало времени проводят друг с другом, мужчина и женщина не обязательно состоят в законном браке, отсутствует взаимопонимание, всем все равно, каждый за себя и погружен в собственные дела, каждый смотрит в свой экран*.

Прататып дома набліжаны да традыцыйнага, як пабудова ён характарызуецца нязначнай колькасцю прымет: дом павінен быць настолькі вялікім, каб у кожнага быў бы свой пакой, павінен быць пабудаваны самастойна і адлюстроўваць індывідуальнасць гаспадароў. У сімвалічным вымярэнні дом, наадварот, фарміруецца мноствам прымет, якія можна абагульніць наступным чынам: гэта бяспечнае месца, у якім адчуваеш сябе свабодным ад неабходнасці насіць сацыяльную маску (дадзеная характарыстыка атрымала мноства апісанняў, напрыклад, месца, *где не надо притворяться, где чувствуешь себя са-*

мим собой, можно быть открытым), прастора для творчай дзейнасці (дзе можна учыцца, творыць, чытаць) і правядзення вольнага часу, дзе ў згодзе і ўзаемнай павазе жыве сям'я і г.д. У эксплікаваным прататыпе дома асабліва відавочна, што рэспандэнты ў большай ступені глядзяць на сябе як на аб'ект любові, апекавання: дом у іх разуменні гэта месца, *где есть родители, которые любят тебя и ждут, где тебя примут, поймут и поддержат, в котором о тебе позаботятся, где тебе рады*, толькі тры рэспандэнты часткай ідэальнага дому лічаць дзяцей, і толькі аднойчы была выказана думка аб неабходнасці намаганняў дзеля яго стварэння і ўтрымання.

Аналіз анкет дазволіў выявіць, наколькі канцэптуальна значна разуменне дома як сям'і (*семья и есть дом; дом переезжает вместе с семьей; без живущих в нем людей это вовсе не дом, а всего лишь постройка, к тому же вовсе не вечная, к которой не стоит привязываться*): дом як месца, утворанае сумеснымі намаганнямі родных людзей, якое забяспечвае пачуццё бяспекі і свабоды, пад якой разумеюць магчымасць жыць па-свойму, застаецца для маладога пакалення беларусаў, безумоўна, вялікай каштоўнасцю. Негатыўныя тэндэнцыі можна адзначыць у эксплікаваных канатацыях, якія ў сваю чаргу ўказваюць на такія мадэлі паводзінаў, як імкненне схавацца ад варожага свету і максімальна адасобіцца ад людзей, якія не належаць да блізкага сямейнага кола. Значна менш выражаецца іншая канцэптуалізацыя сацыяльнасці – незалежнасці, адкрытасці і даверу да людзей не блізкіх. Такая канцэптуалізацыя, як сведчыць наш аналіз, уласціва не больш як 10% маладых беларусаў. Магчымасць негатыўнай ацэнкі ў межах дадзенага канцэпта звязана не з домам і сямейнымі каштоўнасцямі, а хутчэй з канатацыямі бяспечнай прасторы, імкненне схавацца ў якой у некаторых сітуацыях можа разглядацца як праяўленне нерашучасці і страху.

II

У дзённіку Андрэя Горвата дом канцэптуалізуецца статычна – як радавое гняздо (*тата, селішча*), якое герой мусіць пераняць ад бацькоў, падтрымліваць і будаваць, каб перадаць нашчадкам, – і дынамічна: дом з'яўляецца часткай матыва вяртання дадому, пошуку сябе і свайго месца.

Дом дзеда ў Прудку з'яўляецца для аўтара месцам яго сувязі з сусветам: *Як жа я блізенька да таго месца, дзе прывязаны да гэтай пла-*

неты!⁴ Базавай часткай канцэпта, якая вызначае ўсе астатнія складнікі, з'яўляецца семантычны кампанент 'дом продкаў, якія яго пабудавалі'. Праца па ўзнаўленню амаль разбуранага дома становіцца для аўтара-героя не проста выкананнем свайго абавязку перад дзедам, продкамі, а працэсам устанаўлення камунікацыі з імі. Гарманічная ўключанасць дома ў наваколле разглядаецца аўтарам як задума дзеда: *Я пачаў пазнаваць дзедава паселішча, што, як паўвостраў, адным краем улеплена ў дзікае наваколле* (56), на яго дапамогу спадзяецца герой і яго асуджэння баіцца больш за ўсё: *Мой дзед меў найлепшую ў вёсцы хату. А я гарадскі лапух, які нічога не разумее ў будаўніцтве. Усё згніе, усё абрынецца* (62). Характар пабудовы асэнсоўваецца як такі, які вымагае ад чалавека адпаведных задуманым дзедам паводзінаў: *Калі я б'юся галавой аб дзвярны праём, я кажу не "Халера!" і нават не "Ці тваю маць!" Я кажу: "Выбачай". Дзед наймысна рабіў дзверы такімі нізкімі, каб кожны, хто ўваходзіць у хату, пакланіўся. Занадта ганарысты – на табе цацку на галаву* (40). У камунікацыі з продкамі дом перастае выконваць функцыю сродка і набывае праз увасабленне статус раўнапраўнага партнёра: *Дзедава хата не толькі стаіць на месцы, яна просіць, каб яе адрамантавалі* (63). Кульмінацыйным эпізодам у выражэнні моцнага эмацыянальнага ўзаемадзеяння героя з домам з'яўляецца сон героя:

Потым я выйшаў у двор да студні папіць вады і ўбачыў, што хата свеціцца.

Я прачнуўся, але паспеў пачуць словы дзеда ўздагон:

Гэта любоў.

А мо то не дзед сказаў, а я сам так падумаў.

Паўгода я напаўняў хату любоўю. Сёння яна напаўняе ёю мяне. А боль трашчыць у грубе (108).

Галоўным атрыбутам дома з'яўляецца цяпло, а галоўным абавязкам героя – падтрымліваць яго: *Прыехай. У хаце нуль градусаў. Усё адно цёпла, бо я – дома. Сябар-талаковец кажа: "Можаш жыць у мяне тыдзень і хадзіць у свой архіў". У яго цёпла і добра, але я не магу. Хтосьці мусіць паліць у грубе. Бо, калі з хаты выходзіць цяпло, з мяне бы сыходзіць душа* (158).

⁴ А. Горват, *Радзіва «Прудок»: дзёнік*, Мінск 2017, с. 17. Далей пры спасылцы на гэта выданне ў дужках падаецца старонка.

Паступова прастора радавога гнязда пашыраецца на ўсе пабудовы, звязаныя з сям'ёй, – на селішча любімай бабы Ганны: *Цяпер я не буду спаць шэсць начэй, і праз шэсць начэй захачу выкупіць тую зямлю і ўсё аднавіць. Ад хаты застаўся толькі фундамент. Я не ведаю, дзе ўзяць грошы, рукі і яшчэ адно жыццё, каб вярнуць гэтае селішча ў генеалагічнае дрэва. Але я вельмі хачу* (172); на мураваны палац Горватаў у Нароўлі. Інтэнсіўнасць эмацыянальных і сэнсавых сувязяў распасціраецца да поўнага атаясамлівання з гэтым палацам, прычым герой лічыць сябе часткай палаца, кроўна звязанай з ім:

У прыцемку на беразе Прыпяці стаяў вялікі мураваны палац. Занядбаны, без вокнаў, з купамі травы на твары, з бярозай на страсе. Але ўсё адно – велічны. **Я адчуў сябе маленькай драбінкай, якая адкалолася ад сцяны, лётала па ветры і от нарэшце вярнулася назад** (186). (...) Я баюся ехаць у Нароўлю. Баюся, бо ведаю, што калі ўбачу палац і дакрануся да яго, то ўспомню, як колісь зрабіў разрез на руцэ і **паяднаўся з ім крывёю**. Прыеду, убачу, успомню, адчую – **цагляны пыл у маёй крыві ўзбудзіцца, заварушыцца, і я захачу зноў біць свой лоб аб цвёрдую нерухомую сцяну сістэмы** (выдзелена – В.Дз.) (188).

Трэба адзначыць, што метафарычнае прыпадабненне чалавека і прасторы (дома, зямлі) сустракаецца і па-за кантэкстам уласнай сямейнай гісторыі, уваходзіць у агульную аўтарскую канцэптуалізацыю чалавека: *Палешукі – гэта зямельныя надзелы. От выйшла даярка за плот, сустрэла ля крамы іншую даярку. Не людзі, а агароды кідаюць адзін у аднаго насенне кабачкоў* (205).

Вяртанне ў дом дзеда, яго аднаўленне і пашырэнне прасторы радавога гнязда да маштабаў усёй былой сямейнай уласнасці, якая адчуваецца аўтарам-героем як зона яго асабістай адказнасці, – усё гэта крокі на шляху пошуку свайго я, аднак гэты матыў, які з'яўляецца безумоўна ключавым для аналізаванага тэксту, ускладняецца матывам менш ярка выяўленым – процідзеяння знешняй сіле, што разбурае, спрыяе забыццю. Актантамі гэтага матыву выступаюць многія персанажы – брат героя (*Шурык меў намер пусціць дзедаву хату на дровы. Яна муляла вочы сельсавету, і чыноўнікі летась далі Шурыку адзін год – 62*), людзі, якія ўвасабляюць дзяржаўную ўладу і метафарычна прыпадабняюцца да глухой сцяны (*я захачу зноў біць свой лоб аб цвёрдую нерухомую сцяну сістэмы – 188*), нават радыяцыя (*Летам гарэў лес ля Чарнобыля, дым даходзіў і да майго Прудка. А разам з дымам – страх згубіць сваю зямлю. Даходзілі і водгукі гісторый пра згубленыя сямейныя гнёзды – разбітыя, раскрадзеныя радыяцыяй*

*і чалавекам – 206). Разбуральная сіла заўсёды прыпісваецца чужому, але прысутнічае і ў галоўным персанажы як бяздзейнасць, папушчальніцтва энтрапіі, якім ён вырашыў супрацьстаяць (*Сёння я б мог піць каву на балконе ў Мінску, мне б пазваніла маці і між іншым паведаміла б, што ў Прудку больш няма дзедавага селішча... Аднак я неяк скочыў у апошні вагон, п'ю каву на ганку дзедавай хаты, Шурык застаўся без дроваў, калгас без жыта – 62).**

Канцэптуалізацыя дома як радавога гнязда пашыраецца да значэння ‘радзіма’, якое асэнсоўваецца ў межах апазіцыі *дом – чужына*, маркіраванай у тым ліку з дапамогай мадальных сродкаў: эміграцыя дапускаецца як альтэрнатыўны варыянт, але паслядоўна адпрэчваецца ў рэальнасці:

От з’еду я, і чужыя людзі будуць назіраць, як мае ліпы цягуцца ўгору, павесяць на іх арэлі для сваіх унукаў. Унукі атрымаюць дыпламы і напишучь новыя кнігі. І ў гэтых кнігах не будзе маіх дзядоў. Мо гэта і лёгка – пераступіць пераз дошку і з’ехаць туды, дзе няма радыяцыі. Дзе ёсць перспектывы, праца і відаць неба за алюмініевай сеткай. Але там няма маіх ліп, няма дзеда Ганушы з хітрай добрай усмешкай, няма магіл маіх дзядоў. Няма магілы майго бацькі (206).

Эміграцыя становіцца для аўтара непрымальным варыянтам, таму што звязваецца з забыццём продкаў, стратай сваёй сувязі з космасам, са светам (неба праз алюмініевую сетку). Абраны ў рэальнасці выхад – вяртацца і будаваць сваю хату – на інтэртэкстуальным узроўні прачытваецца як вальтэраўскае патрабаванне культываваць свой сад, аднак з падкрэсленымі канатацыямі прыземленасці (герой падкрэслівае, што пабудаваў не прыбіральню, а сральню), беднасці і самаабмежавання: *Трэба як я – будаваць хату і дбаць пра пограб, каб на зіму было куды бульбу пакласці (44); Я належу да цэлага пакалення людзей – і ў вёсцы, і ў горадзе, – якія стаміліся верыць у абстрактнае. Я-мы прачнуліся, паглядзелі ў акно, убачылі, што шмат жыцця прайшло, і зрабілі выбар – будаваць свае маленькія хаткі на ўскрайках вялікіх сусветаў. Я-мы возім цэглу іржавыі тачкамі на адным коле і просім не прыязджаць да нас з урнамі... (235–236).*

Адзначым яшчэ адну не зусім відавочную апазіцыю, якая дазваляе прасачыць шлях галоўнага персанажа – ад чалавека, які падышоў да небяспечнай мяжы забыцця сябе і свайго прызначэння, да упэўненага ў сабе мужчыны, які цалкам усведамляе сваё месца і не баіцца будучыні: у пачатку твора герой перажывае сорам, калі па дзедавай заняўнай хаце ходзіць у “даражэнных беластоцкіх ботах”, а ў канцы без

ніякага ўплыву на пачуццё ўласнай годнасці ходзіць па Мінску ў бацькавых кедах, а калі тыя рвуцца, заходзіць у краму і набывае *самыя хіпстарскія, самыя чырвоныя мае новыя кеды*. – *Бацька б такія не надзеў, – сказаў унутраны голас*. – *У мяне далей свая дарога, – так адказаў я яму*. ... *Я шацырую ў кедах па праспекце*. *Я – масла ў чырвоных кедах*. *Я таксама чалавек*. *Штосьці скончылася, штосьці – чырвоная – пачынаецца* (196).

Аналіз канцэпта *дом* у творы Андрэя Горвата дазваляе прапачыць, як выбар, які зрабіў аўтар кнігі, дапамагае яму пазбыцца няўпэўненасці і пачуцця сваёй неадпаведнасці ўласным уяўленням пра абавязак перад продкамі і адчуць сябе годным чалавекам.

ЛІТАРАТУРА

Mikulowski Pomorski J., *Dom w perspektywie wielokulturowej. Uwarunkowania ponowoczesnej percepcji*, [online], <http://www.kfp.uj.edu.pl/konferencje/wp-content/uploads/2009/05/prof-dr-hab-jerzy-mikulowski-pomorski.pdf> [доступ: 15.07.2017]

Retoryka codzienności. Zwyczaje językowe współczesnych Polaków, red. M. Marcjanik, Warszawa, 2006.

Горват А., *Радзіва «Прудок»: дзённік*, Мінск 2017.

Степанов Ю., *Константы: Словарь русской культуры*, Москва 2004.

STRESZCZENIE

KONCEPTUALIZACJA DOMU PRZEZ MŁODYCH BIAŁORUSINÓW

Celem pierwszej części artykułu jest rekonstrukcja koncepcji domu z wykorzystaniem badania ankietowego. Wyróżniono podstawowe znaczenia znaku językowego – budowanie, mieszkanie, rodzina i ojczyzna, którego znaczenie komplikuje się w związku z przytaczaniem takich skojarzeń jak bezpieczna i wąska przestrzeń, ciepło, spokój, swojskość. W procesie konceptualizacji domu istotniejszym od materialnego budowania okazuje się jego znaczenie symboliczne jako miejsca stworzonego przez rodzinę. Analiza pozwala wysnuć wniosek, że dom jest wartością niezmienną dla wielu młodych Białorusinów.

W drugiej części artykułu omówiono indywidualną konceptualizację domu Andrusia Horwata w aspektach statycznym i dynamicznym.

Słowa kluczowe: pojęcie, stereotyp, prototyp, konotacja, metafora.

S U M M A R Y

THE CONCEPTUALIZATION OF *HOME* BY YOUNG BELARUSIANS

The aim of the first part of the article is to reconstruct the concept of *home* by means of a questionnaire. The basic conceptualizations of *home* include building, family and homeland. They become less straightforward by the connotations of protected, narrow, warm, quiet, private space. The symbolic value of home as a place created by a family is more important than the conceptualization of *home* as a building. The analysis shows that home remains crucial value for most young Belarusians.

The individual conceptualization of Andrus Ghorvat in the static and dynamic aspects is discussed in the second part of the article.

Key words: concept, stereotype, prototype, connotation, metaphor.